

তাৰিখ ১ JUN 1987 ...

পৃষ্ঠা... 5 কলাম... 3...

শিক্ষাপর্যবেক্ষণ

শিক্ষার নৈরাজ্য আৱ ক্তকাল ?

পৰীক্ষায় নকল এখন আৱি নতুন বা
বিৱল কোন ঘটনা নয়। প্ৰায় প্ৰতিটি
পৰীক্ষার সময়ই নকলের দোৱায়
লক্ষ্য কৰা যায়। আগে আধ ইঞ্জিন
সাহজের এক টুকুৱা কাগজ সাথে
ৱাখতে বুক ধৰফড় কৰত।
ইনভিজিলেটোৱের আগমন সৃষ্টি কৰতো
কল্পন। এখন অবস্থাৰ এমনি
পৰিবৰ্তন হয়েছে যে, আস্ত বই খুলে
নকল কৰা হয়। ইনভিজিলেটোৱা
অনেক সময় দেখেও না দেখাৰ ভাব
কৰেন। কাৰণ, নকল ধৰাৰ পৰিণতি
ছুৱিকাষাতে প্ৰাণহনিও হতে পাৰে।
একাধিক ক্ষেত্ৰে শিক্ষকৰা এই
'অপৰাধে' প্ৰতি ও লাঢ়ি হয়েছেন।
পুলিশ প্ৰহৱা নিয়োগ কৰেও এখন
নকল সৱবৰাহকাৰীদেৱ প্ৰতিহত কৰা
যায় না।

জাতিৰ জন্য এ শুধু দুৰ্ভাবনাৰ নয়,
চৰম দুৰ্ভাগ্যেৰ ব্যাপাৱও। কাৰণ,
আজকেৰ শিক্ষার্থী আগামীদিনেৰ
শিক্ষক-প্ৰশাসক।

জাতিৰ
উপান-ভৱসা তাদেৱ উপৰ
নিৰ্ভৱশীল। এই শিক্ষার্থীৱাই যদি
চৌৰ্যবৰ্তিতে হাত পাকাতে অভ্যন্ত হয়
তাহলে ভৱসা কৰাৰ উপায় থাকে
কোথায়? কথায় বলে, মানুষ
অভ্যাসেৰ দাস, তকন বয়সেই যদি

চুৱি কৰা বিদ্যায় রণ্ধ হওয়া যায়
তাহলে বয়সকালেও এৰ প্ৰভাৱ দূৰ
হবে না। তাই বিষয়টি যেমন শংকাৰ,
তেমনি ভাবনাৰ। আৱ তাৰনাৰ বলেই
প্ৰশ্ন আসে এৰ কাৰণ কি? সমাজ
পৰিবেশেৰ মধ্যে এৰ জৰাৰ খুজে
পাওয়া যেতে পাৰে। সমাজে
নৈতিকতা আজ সবচেয়ে বেশী
অবহেলিত।

তবু জাতিৰ ভবিষ্যৎসহ নানা কিছু
ভেবে বলতে হয়, তিক্ত হলেও এই
প্ৰসঙ্গে আৱো একটি কথা বলা
দৱকাৰ। প্ৰবাদ আছে, 'আপনি আচাৰি
ধৰ্ম পৱেৰে শিখাও।' শিক্ষক
সম্প্ৰদায়েৰ উপৰ শিক্ষার ভাৱ ন্যস্ত।
কিন্তু সব শিক্ষক শিক্ষকধৰ্ম পালন
কৰছেন কি? স্কুলেৰ নিয়মিত ক্লাস
নেওয়া ফাঁকি দিয়ে, দলভিত্তিক
প্ৰাইভেট ছাত্ৰ পড়ানো, পৰীক্ষার
আগে সম্ভাৱ্য প্ৰশ্নেৰ নামে পৰীক্ষার
প্ৰশ্ন বলে দেওয়া কি নৈতিকতাৰ মধ্যে
পড়ে? উক্ত অনাৰ্শক। শুধু গুটুকুই
বলাৰ যে, এৰ পৰিণতি ভাল কি মন
হচ্ছে তা ভেবে দেখা উচিত। সাথে
সাথে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীদেৱ মধ্যেও এই
চেতনা জাগ্ৰত কৰা উচিত যে, চুৱি
বিদ্যা আসল বিদ্যা নয়। এক সময় এৰ
ফাঁক ধৰা পড়েই সুতৰাং কাজটি
খাৱাপ এই বেথ জাগ্ৰত কৰে তোলাৰ
চেষ্টা কৰা প্ৰয়োজন। অন্যথায় শুধু
আক্ষেপ আৱ লজ্জাই আমাদেৱ সম্পৰ্ক

হবে।

— মোজহারুল হক (বাবুল)
শিক্ষা ব্যবস্থাৰ পুনৰ্বিন্যাস
শিক্ষা কি? শিক্ষা কেন দেওয়া হয়? জ্ঞানীজনেৰা বলেন, মানুষেৰ সাৱা
জীবনই শিক্ষাৰ সময়। কিন্তু সাৱা
জীবন শিক্ষা গ্ৰহণ কৰেও শিক্ষা সমাপ্ত
কৰা যায় না। কাৰণ মানুষেৰ জীবন
সীমিত। আৱ জ্ঞান সীমাহীন। তাই
জ্ঞানেৰ পূৰ্ণতাৰ মানুষেৰ পৌছাৰ
উপায় নেই। তবুও মানুষ তাৰ এই
সীমিত সময়েৰ মধ্যেই জীবনেৰ
বহুবিধ চাহিদা পূৰ্ণ কৰতে তাৰ সুপণ
ও সাধ বাস্তবে রূপ দিতে সচেষ্ট হয়।
এটাই মানুষেৰ বৈশিষ্ট্য। এ জন্যই
মানুষকে জ্ঞান অৰ্জনে আগ্নিযোগ
কৰতে হয়। মানুষেৰ সীমিত জীবন ও
চাহিদা বৃদ্ধিৰ সাথে সাথে ক্ৰমেই যেন
সবকিছু জটিল হয়ে উঠছে। চাহিদাৰ
সীমাহীন আকৰ্ষণে দেশে আজ
সুশিক্ষা যেন নিৰ্বাসিত। দেশেৰ
অধিকাংশ শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠানগুলো আজ
দুনীতিগত। শিক্ষকদেৱ অনেকেই
বিবেক বজিত হয়ে পড়ছেন। ছাত্ৰৱ
হতাশাগ্ৰস্ত। দেশেৰ শিক্ষা ব্যবস্থা
আজ এমন এক পৰ্যায়ে যে ছাত্ৰৱ
দেশপ্ৰেমেৰ কথা প্ৰায় ভুলতেই
বসেছে। সৰ্বেপৰি তাৰা জ্ঞানীজনেৰ
পৰিবৰ্তে হয়ে উঠছে শ্বার্থাহৰ্ষী। যে
শিক্ষায় জ্ঞানীজনেৰ কোন সুস্পষ্ট

লক্ষণ প্ৰতিফলিত হয় না, সেই শিক্ষা
কোন দেশ বা জাতিৰ কল্যাণ বয়ে
আনতে পাৰে না। শিক্ষা মানুষকে প্ৰকৃত শিক্ষিত কৰে,
জ্ঞানীজনে বৃত্তি কৰে— এ ধাৰণা পুন
প্ৰতিষ্ঠিত কৰতে হবে। আৱ এ মহান
লক্ষ্য অজনে আমাদেৱ গোটা শিক্ষা
ব্যবস্থাৰ পুনৰ্বিন্যাস প্ৰয়োজন। সাথে
সাথে পাঠ্যসূচী যেন বাস্তব জীবনেৰ
বহিভূত না হয় সেদিকে লক্ষ্য রেখে
কিভাৱে শিক্ষাদান সুন্দৰ, আকৰ্ষণীয়
ও সফল কৰে তোলা যায় সেদিকেও
গুৱত্ব দেয়। অপৰিহাৰ্য। যা হোক
দেশে বেশ কয়েকবাৰ শিক্ষা কমিশন
গঠিত হয়েছে, তাতে গুৱত্বপূৰ্ণ
ৱিপোটও পেশ কৰা হয়েছে। কিন্তু
দুৰ্ভাগ্য আমাদেৱ, স্বাধীনতাৰ এক
যুগেৰও পৱে একটি যুগোপযোগী
শিক্ষানীতি বাস্তবে রূপ নিতে পাৰেনি।
বিভিন্ন শিক্ষা কমিশন কৰ্তৃক প্ৰদত্ত
ৱিপোটেৰ সবগুলোই যে যুগোপযোগী
ছিল এমন নয়। বৰ্তমানে আৱো একটি
শিক্ষা কমিশন গঠিত হয়েছে। বৰ্তমান
শিক্ষা কমিশন, জাতীয় জীবনেৰ
কঠোৰ বাস্তবতা ও সমস্যাৰ আলোকে
এমন একটি শিক্ষানীতি জাতিকে
উপহাৰ দিবেন, যা দেশেৰ বাস্তব
অবস্থাৰ সাথে সামঝস্যপূৰ্ণ হয়। এ
আশা আজ স্বার।

মোস্তাক আহমদ আপ